

Köy Enstitüleri'nden Sonra İmam-Hatip Liseleri*

Ruhi Sarpkaya

Doç. Dr.
Adnan Menderes Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
E-posta: rsarpkaya@gmail.com

Özet: Makale İmam Hatip Liseleri'ni, onların gelişimini, yapısını, ders programlarını ve Türk eğitim sistemi içinde giderek artan yerini konu edinmekte ve Köy Enstitüleri ile karşılaştırmasını yapmaktadır. Tartışmalar ağırlıklı olarak Milli Eğitim Bakanlığı ile Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen ikincil veriler ile alan bulguları üzerinden yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İmam-Hatip Liseleri, Köy Enstitüleri, ulusal eğitim, laik eğitim, cemaatler

İmam-Hatip High Schools After the Village Education Institutes

Abstract: This article focuses on İmam-Hatip High Schools, evaluates their development, structure and curriculum, criticizes its ever increasing share in the national education system and compares them with the Village Education Institutes. The discussions are based on survey data as well as secondary data gathered mainly from the Ministry of National Education and the Statistics Agency of Turkey.

Keywords: Education, İmam-Hatip High Schools, the Village Educaion Institutes, national education, secular education, religious communities

Giriş

Köy Enstitüleri'nin kapatılması ya da asıl işlevlerinden uzaklaştırılmalarıyla, İmam- Hatip Liseleri'nin açılmasının aynı yıllarda gerçekleşmiş olmasını bir rastlantı olarak görmek olanaksızdır. Bu olgunun arkasında yer alan nedenlerin başında; 1945'ten başlayarak Türkiye'nin toplumsal yapısında ve siyasal tercihlerinde görülen değişimler gelmektedir.

* Bu çalışmanın özeti "İmam Hatip Liseleriyle Nereye?" başlığıyla XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Bu çalışma, yazarın kaynakçada belirtilen yüksek lisans tezinin bir bölümünün yeniden gözden geçirilmesiyle ve yeni ekler yapılmalarıyla oluşturulmuştur.

Toplumsal yapıda 1945'lerden sonra yaşanan değişimin iç dinamiğini, gelişen ticaret burjuvazisi ile büyük toprak ağaları arasındaki birlik sağlıyordu (Kongar, 1993: 163). Bu birliğe, Atatürk devrimleriyle (özellikle, Tekke ve Zaviyelerin kapanması, Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması, laikliğin kabulü vb.) toplumdaki geleneksel egemenliklerini yitiren şeyh-hoca grubunu da eklemek gerekir.

Toplumsal yapı ve siyasal tercihlerdeki değişimin dış dinamiğini ise, Avrupa ve ABD ile kurulmaya başlanan sıcak ilişkiler sağlıyordu. II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'nin SSCB ile ilişkileri gerginleşmişti. Çünkü SSCB, Türkiye'den üs ve toprak istiyordu (Aybars, 1994: 64). SSCB'nin bu isteklerine Avrupa ve ABD, başlangıçta kayıtsız kalarak, Türkiye'yi yalnız bırakmışlardı. Ancak daha sonraları, özellikle 1950'den sonra, Menderes Hükümeti'nin aşırı ABD yanlısı politikası sonucunda ABD ve Avrupa'yla ilişkiler düzelmisti! Bu ilişkinin kurulmasında Sovyetlerin Komünist ideolojiye sahip olması önemli bir etken olmuştur. Böylece Sovyetlere karşı Batılıların desteğini kolayca sağlama olanağı elde edilmiştir. Bunun ülke içine yansıyan doğal sonucu, anti-komünist bir havanın estirilmesi olmuştur. Bu komünizm düşmanlığı, Türkiye'nin o günkü (ve sonraki) yöneticilerince bir olanak gibi değerlendirilmiştir. Türk kamuoyu da bu yönde biçimlendirilmiştir. Ancak, bu konuda akıl dışı bir aşırılığa gidilmiştir. Sapla saman birbirine karıştırılmıştır. Böylece Türkiye'de geleneksel sol düşmanlığının temelleri de atılmıştır .

ABD ve Batı'yla bütünleşmenin sınıfsal-ideolojik bir yönü de vardır. II. Dünya Savaşı süresince savaş zengini bir sınıf türemiştir. Halk ise, iyice yoksullaşmıştır. Varlıklı kesimin doğal olarak korkacağı ideolojiye Komünizmdi ve üstelik Komünizmin temsilcisi Rusya, Türkiye'yi tehdit ediyordu. Bu nedenle de bu tehdide karşı Batı'nın desteğini almak, özellikle ve öncelikli olarak bu sınıf için yaşamsal önem taşımaktaydı (Yetkin, 1995: 48).

İşte Köy Enstitülerinin 1946'dan sonra işlevsiz hale getirilmesinin ve 1950'den sonra da Öğretmen Okullarına dönüştürülerek tasfiye edilmesinin ve eş zamanlı olarak da İmam-Hatip Liseleri'nin yaygınlaştırılması çabalarının ardında, yukarıda anılan toplumsal yapıdaki ve siyasal tercihlerdeki değişimler yatmaktadır. Bu durumun gerçekliği, Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarından yola çıkarak açıkça saptanabilir.

İmam-Hatip Liselerinin Tarihsel Gelişimi

İmam- Hatip Liseleri eğitim sistemimizin en çok tartışılan liseleridir. Bunun temel nedeni, bu liselerin meslek lisesi olma niteliğinden hızla uzaklaşmaları ve Türk Eğitim Sistemi içinde, alternatif bir eğitim kurumu haline getirilmiş olmalarıdır. Bu durum, bu okulları politize ettiği gibi buradan yetişen öğrencilerin de genel eğitim politikasının dışında, dinsel ağırlıklı bir dünya görüşüne sahip öğrenciler olarak yetişmelerine neden olmaktadır (Çakır vd., 2005; Güneş ve Güneş, 2003; Sarpkaya, 1998; Adem, 1995).

İmam-Hatip Liseleriyle ilgili bugünkü tartışmaları çok boyutlu ve derinlemesine irdeleyebilmek ve anlayabilmek için bu okulların geçmişini iyi bilmek gerekir. Bu okullardaki sayısal gelişmelerle ilgili bilgiler Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Cumhuriyet Döneminde İmam- Hatip Liselerindeki Gelişmeler¹

Öğretim Yılı	Okul Sayısı			Öğrenci		Öğretmen
	Ortaokul	Lise	Toplam	Erkek	Kız	
1923-1924	-	-	29	-	-	-
1924-1925	-	-	26	-	-	-
1925-1926	-	-	20	-	-	-
1926-1927	-	-	2	-	-	-
1927-1928	-	-	2	-	-	-
1928-1929	-	-	2	-	-	-
1929-1930	-	-	2	-	--	-
1930-1931	-	-	2	-	-	-
1949-1950	-	-	* *	-	-	-
1951-1952	-	-	7	876	-	27
1955-1956	16	7	23	2.540	-	108
1960-1961	-	-	36	4.545	3	337
1965-1966	30	19	45	13.478	-	594
1970-1971	71	40	111	48.455	853	1.547
1975-1976	171	72	243	76.786	852	2.933
1980-1981	374	333	707	177.745	23.259	7.768
1985-1986	376	341	717	201.295	36.730	11.439
1994-1995	446	396	842	354.792	229.453	15.731
1999-2000	-	604	604	66.776	67.448	15.922
2004-2005	-	452	452	52.359	44.492	8.140

Çizelge 1'de de görüldüğü gibi, 1923-24 öğretim yılında toplam 29 İmam-Hatip Lisesi açılmıştır. Bu okullar 1930-31 öğretim yılının sonunda kapatılmıştır. Kapatılma gerekçesi ise, varolan ve istekli öğrencilerin azlığıdır. Bu durum 1949 yılına kadar sürmüştür. 1949 yılında bu okullar ilk önce İmam-Hatip kursları olarak açılmıştır.

1960-61 öğretim yılına kadar bu okullara kız öğrenci alınmamıştır. 1960-61'de 3, 1961-62'de 4, 1962-63'de 4, 1963-64'de 3 kız öğrenci kaydedilmiştir. DİE'nin 1960-62 İstatistik Yıllığına Göre (Yayın no: 460, S. 162) orta kısımda kız öğrenciler vardır. Ancak, 1963 istatistik yıllığında bu

¹ Kaynak: Çizelge 1'e ait veriler, 1959, 1960-1962, 1963,1971, 1975, 1983, 1989, 1990, 1993, 1994, 1996 yıllarına ait "Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Müdürlüğü Yıllıkları" ve 2004-2005 Milli Eğitim İstatistikleri taranarak elde edilmiştir.

** Kurs niteliğinde açıldığı için bu yıllarda İmam-Hatipler, istatistik yıllıklarına alınmamıştır.

okullarda 1960-61'de 3, 1963-64'de 3 kız öğrenci varken, 1961-62'de ve 1962-63'te ise kız öğrencinin olmadığı anlaşılmaktadır.

İmam-Hatip Liseleri, ortaokulları da bünyesinde bulunduran okullardır. İstatistiklerde ortaokullar ayrı, liseler ayrı olarak verilmeye çalışılmıştır. Böylece İmam-Hatipli öğrencilerle ilgili gerçek sayıya biraz daha yaklaşılmıştır. Ancak özellikle 1980'li yıllardan sonra valilik kararıyla İmam-Hatip Liselerinin şubeleri açılmış ve bu okullar bağımsız birer okul gibi faaliyet göstermeye başlamıştır. İstatistiklere ise bu durum yansımamaktadır. Yaratılan bu gizli durumla İmam-Hatiplerin gerçek sayısını hesaplamak pek olanaklı gözükmemektedir. Çünkü bu konudaki verilere ulaşmada Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nden kaynaklanan güçlükler yaşanmaktadır. Bu konudaki gerçekler ancak yansız ve ciddi bir kurum içi incelemeyle ortaya çıkarılabilir. 15. Milli Eğitim Şurasında sunulan bir raporda bu sorun açıkça belirtilmiş ve şöyle denilmiştir:

"1980'li yıllarda görülen bir gelişme de, -yeni okul açılmasının yasaklanma iddiasından dolayı-'yana doğru gelişme' diyebileceğimiz şubeler açılması suretiyle yaşanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi, şubelerden 6 tanesi 1991 yılında müstakil müdürlük haline dönüştürülmüştür. Ayrıca 24 Aralık 1995 tarihinde erken genel seçim kararı alınması üzerine, valilik kararıyla açılmış olan 71 İmam-Hatip Lisesi şubesi daha müstakil müdürlük haline getirilmiştir" (Öcal,1996: 25).

Çizelge 1'den açıkça anlaşıldığı gibi, İmam-Hatip Liseleri'nde 1950'den sonra oldukça istikrarlı bir biçimde, hem öğrenci hem de öğretmen sayısı bakımından sürekli bir artış göstermektedir. Bu artışın askeri müdahale dönemlerinde duraksadığını, fakat azalmadığını görüyoruz. Aksine bu müdahale dönemlerinin arkasından artışta hızlanma olduğu göze çarpmaktadır.

1960 İhtilalinin ardından 1960-61 ve 1961-62 öğretim yıllarında İmam-Hatip Lisesi sayısı 36'dır. 1962-63 öğretim yılından sonra ise tekrar artma eğilimine girmektedir. Özellikle 1966-67 öğretim yılından sonra okulların sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir.

12 Mart 1971 Askeri Muhtırası'ndan sonra alınan bir kararla İmam-Hatip Okulları'nın orta kısımlarından dini dersler çıkarılarak, bu okulların İmam-Hatip Liseleriyle olan organik bağı kopartılmıştır. Bu durum kısa zamanda etkisini göstermiş ve lise kısımlarına olan istek azalmıştır. Bunun sonucunda bazı İmam-Hatip Liseleri, öğrenci bulmakta güçlük çekerek kapanmıştır. Nitekim 1973-74 öğretim yılında İmam-Hatip Okulları'nda genel bir azalmanın olduğu görülmektedir. Ancak 1974'te bu okullar, orta kısımlarına dini dersler konularak liselerle tekrar bir bütün haline getirilmiştir.

12 Eylül 1980'den sonra bu okulların sayısındaki hızlı artışın durduğu görülmektedir. 1980-81 öğretim yılında, orta-lise İmam-Hatip sayısı 707,

1987-88 öğretim yılında ise 718'dir. Bu süreç içinde 11 yeni İmam- Hatip Lisesi açılmıştır. Bu okulların bir çoğunun da, daha önce açılmış olan İmam-Hatip Ortaokullarının lise kısımlarının öğretime başlaması biçiminde açıldığını görmekteyiz. Ayrıca bu dönem içerisinde yalnızca 2 ortaokulun açıldığı görülmektedir.

Kamuoyunda özellikle İmam- Hatip Liseleri'nin 1980 sonrasında sayısal olarak arttığı düşüncesi oldukça yaygındır (Yetkin, 1994). Oysa yukarıdaki Çizelge 1'de yer alan veriler, bu olgunun tersini göstermektedir. Kamuoyunda bu kanının oluşmasının altında 12 Eylülcülerin kimi uygulamalarının yattığı bir gerçektir.

12 Eylül İhtilalinden sonra, ekonomide liberalizasyona, siyasette depolitizasyona gidilerek toplum uysallaştırılmaya, tepkisiz hale getirilmeye çalışılmıştır. Nitekim bu uygulamaların sonucunu Murat Belge şöyle açıklamaktadır:

"Bütün otoriter devletler, uysal bir toplumu ve halkı öngörmektedir. 12 Eylül Türkiye'de bunu sağlamak için elinden geleni yaptı. Uysal olmamakta direnen bir kısım insanı doğrudan doğruya fiziksel olarak imha etti, ortadan kaldırdı. Binlerce insanın kapatıldığı hapisaneleri ayrıca; kişilik ezmenin, insanları manen, gerekiyorsa da fiziksel olarak yok etmenin kurumları haline getirdi. Ayrıca eğitim sisteminde ve toplumda ideolojik kuralların işleyişinde aldığı tedbirlerle, özgür ve özgün düşüncüyü tıkamak için elinden geleni yaptı. Kısacası, işin özünde bireyselliği yok ederek Türkiye'nin halkını bir sürü haline getirmeye çalıştı" (Belge, 1992: 10).

Görüldüğü gibi 12 Eylülcüler, İmam-Hatip açma yarışında geri kalmış gibi gözükse de aslında İmam-Hatipliler'e en rahat ortamı sağlamışlardır. Çünkü, din öğretiminin özünde sorgulama yoktur. Bir otoriteye boyun eğme olağandır. Bu; inanç düzeyinde Allah'tır. Toplumsal ilişkilerde ise; Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi sıfatıyla şeyh, halife veya devleti yönetenlerdir. Din öğretiminden geçmiş bireyler toplumsal eşitsizlikler üzerinde duruyor gözükseler de, onların asıl amacı, bu dünya değil, öteki dünyadır. Kaldı ki İslamcı çevreler, bu dünyanın nimetlerine önem vermiyor gözükseler bile, bunu liberal bir ekonomi görüşüyle gerçekleştirmeye çalışırlar. Nitekim Oliver Roy dünya ölçeğinde İslami ekonomiyi değerlendirirken şu sonuca varır:

"Cezayir'li FIS ile Türk Refah Partisinin (Partinin isminde dünya nimetine yapılan atıf rastlantı değildir) ikisi de özel girişimden ve özelleştirmeden yanadır. Bu noktada siyasal radikalizmin (FIS için) ya da teknokratizmin, zaten hızla itibar kaybetmekte olan sosyalizan modelden etkilenmesi söz konusu değildir" (Roy, 1994: 184).

Yine vurgulamak gerekir ki, 12 Eylülcülerin yaratmak istedikleri toplumsal modelle, İslamcıların, özünde çatıştıkları bir yan yoktur. Bu nedenle de 12 Eylülcüler, İmam-Hatip sayısını sabit tutmalarına karşın; tüm eğitim sistemimizi, dinsel bağınazlıklara açık ve savunmasız duruma getirerek, din öğretimine dolaylı destek sağlamışlardır (Din öğretimini zorunlu hale getirmeleri, Türk-İslam sentezi görüşünü ön plana çıkarmaları, felsefe derslerinin müfredattan kaldırmaları vb. gibi).

12 Eylülcülerin İmam-Hatip Liselerini sayısal bakımdan artırmamalarının altında tıpkı Atatürkçü söylemlerinde olduğu gibi şekilci bir anlayışın yattığı düşünülebilir. Bir yandan İmam-Hatiplerin, sayılarını biçimsel olarak sabit tutmaya çalışırken, öte yandan tüm eğitim sistemini dinselileştirecek adımlar atmakta hiç duraksamamışlardır. Böylece 12 Eylül 1980'in hemen ardından olmasa da 1990'lı yıllardan sonra bu uygulamaların sonuçları hızla meyvesini vermeye başlayacaktır. Nitekim, 1990'lardan sonra ülkenin en önemli gündem maddesi irtica olacaktır. Bu olguyu bir rastlantı olarak görmek fazlaca iyimserlik olur.

Yöntem

Bu çalışmanın verileri, MEB ve DİE istatistikleri ile alan-yazın taramasından elde edilmiştir. Verilerin analizinde frekans ve yüzdeler kullanılmıştır. Veriler, özellikle 1996-1997 öğretim yılı ve çalışmanın yapıldığı yıl olan 2004-2005 öğretim yılından seçilmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi 1997-1998 öğretim yılından itibaren sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmiştir. Ayrıca 30 Temmuz 1998'de YÖK yeni katsayı düzenlemesi yapmıştır. Böylece meslek lisesi öğrencilerinin "Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanları" kendi dallarıyla ilgili bir yüksek öğrenim kurumuna girmek istedikleri zaman 0.8, aksi takdirde 0.3 ile çarpılmaya başlanmıştır. Böylece İHL (İmam-Hatip Lisesi) mezunlarının İlahiyat Fakülteleri dışında bir yükseköğrenim programına girmeleri iyice zorlaşırken, Fakültelerine girişleri de bir o kadar kolaylaşmıştır (Çakır vd., 2005; Öznal, 2003). Sekiz yıllık eğitim ve katsayı uygulaması İmam-Hatip Liseleri'nin her bakımdan inişe geçmelerine neden olmuştur. Bu nedenle, İmam-Hatiplerin yükselişindeki doruk noktası olduğu için 1996-1997 öğretim yılını günümüzle karşılaştırmak daha anlamlı olacaktır.

İmam-Hatip Liselerindeki sayısal artışların ne anlama geldiğini, bu artışları çeşitli ölçütlere göre çözümleyerek, daha açık ortaya koyabiliriz. Bu ölçütleri açıklamak ve irdelemek için şu sorulara yanıt aranacaktır:

- İmam- Hatip Liselerinin diğer meslek liseleri içindeki yeri nedir?
- İmam- Hatip Liselerindeki ve diğer meslek liselerindeki meslek dersi-kültür dersi oranı nasıldır?
- İmam- Hatip Liseleri ve öteki okullara sağlanan bursluluk-yatılılık olanakları nelerdir?

- d. Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla İmam-Hatip Liseleri'nin açılması arasındaki ilişki nedir?
- e. İmam-Hatip Liseli öğrencilerin üniversiteye geçişteki tercihleri nasıldır?
- f. İmam-Hatip Liseli öğrencilerin çeşitli konulardaki görüşleri nedir?

Bulgular ve Tartışma

İmam- Hatip Liselerinin Diğer Meslek Liseleri İçindeki Yeri nedir?

Sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitimin uygulanmaya başladığı 1997-1998 öğretim yılının bir yıl öncesine yani 1996-97 ile 2004-2005 öğretim yılına göre, ülkemizdeki mesleki ve teknik liselerin sayısal durumu Çizelge 2'de görüldüğü gibidir.

Çizelge 2. 1996-97 ve 2004-05 Öğretim Yıllarına Göre Mesleki-Teknik Liseler

Bağlı Olduğu Öğretim Dairesi	Öğretim Yılı	Ortaokul	Lise	Toplam	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Erkek Teknik Öğretim Gen Md.	1996-1997	21	923	944	394.250	23.511
	2004-2005	-*		1.473	448.642	33.948
Kız Teknik Öğretim Genel Md.	1996-1997	324	601	925	121.004	13.445
	2004-2005	-	754	754	194.264	15.969
Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Md	1996-1997	30	603	633	230.233	10.599
	2004-2005	-	850	850	261.633	153.261
Din Öğretimi Genel Md.	1996-1997	601	601	1.202	511.502	18.809
	2004-2005	-	452	452	96.851	8.140

Kaynak: (MEB, 1997b; MEB, 2005a). * 1997-1998 Öğretim yılından itibaren sekiz yıllık zorunlu eğitime geçildiği için ortaokullar ilköğretimin içine girmiştir.

Çizelge 2'de 1996-1997 öğretim yılındaki Mesleki ve Teknik Liselerle birlikte, ortaokulları da alınmıştır. Çünkü bu okulların ortaokul kısımları liselerle öğretimsel ve kurumsal olarak bütünleşmiş durumdadır. Öğrenci, öğretmen ve okul sayıları böylece daha gerçekçi bir biçimde ortaya çıkmış olacaktır. Bu okulların lise kısımlarında gözükken öğretmenler, aynı zamanda ortaokullarına da ders vermektedirler.

Çizelge 2'ye göre 1996-1997 öğretim yılında, meslek okulları arasında en çok yer kaplayan meslek okulu, 1202 okulla İmam-Hatip Liseleridir. En çok mesleki ortaokula sahip okul, 601 okulla İmam-Hatip Ortaokullarıdır. Yalnızca liseler temel alındığında, İmam- Hatip Liseleri Kız Meslek Liseleriyle birlikte 601'er okulla üçüncü sıradadır.

Çizelge 2'de 1996-1997 öğretim yılına göre, İmam-Hatip Okullarının orta ve lise toplam öğrenci sayısında 511.502 öğrenciyle birinci olduğu

görülmektedir. Mesleki ortaokullar bazında ise 318.775 öğrenciyle yine birinci sıradadır. Yalnızca liseler bazında ele alındığında, İHO 192.727 öğrenciyle üçüncü sırada yer almaktadır.

Çizelge 2’de görüldüğü gibi 2004-2005 öğretim yılında, İmam- Hatip Liseleri hem öğrenci hem de okul sayısı bakımından sonuncu duruma düşmüştür. İmam-Hatip Liseleri’nde sekiz yıllık zorunlu kesintisiz eğitimin uygulandığı 1997-1998 öğretim yılından sonra, diğer meslek liseleriyle birlikte İmam-Hatip Liseleri’nin de ortaokul bölümleri kapanmıştır. Bu durum, her geçen yıl, İmam-Hatip Liseleri’nin öğrenci sayısında azalmaya neden olmuş ve meslek liseleri içinde okul sayısı ve öğrenci sayısı bakımından son sıraya düşmüştür. Bu düşüşü daha da hızlandıran bir diğer olgu ise, kuşkusuz düz liseler ile meslek liselerine üniversiteye girişte uygulanan farklı katsayı uygulamalarıdır.

İmam Hatip Liselerindeki ve Diğer Meslek Liselerindeki Meslek Dersi- Kültür Dersi Oranı nasıldır?

İmam Hatip Liseleri aydın din adamı yetiştirmek için açılmıştı. Bu nedenle, bu liseler, birer meslek okuludur. Meslek okullarında da olması gereken, okul hangi meslek dalına aitse, o mesleğin gerektirdiği meslek derslerinin ağırlıklı olarak programında yer almasıdır. Ancak, bu oldukça açık eğitim ilkesi, İmam-Hatiplerde adım adım çığnenmiş bulunmaktadır.

1990 yılında Milli Eğitim Bakanı Akyol’un (1991: 159-160) verdiği bilgilere göre; ortaokullarda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi hariç, meslek dersleri %23, genel kültür dersleri %77’dir.

Lise I. sınıfta müfredatın %71’i genel kültür, %29’u meslek dersleri, II. sınıfta %63’ü genel kültür, %37’si meslek, III. sınıfta %53’ü genel kültür, %47’si meslek derslerinden oluşmaktadır.

Teknik liselerde ise, toplam dört sınıfın haftalık 168 ders saati vardır. Bu derslerin 76’sı genel kültür, 92’si meslek dersidir. Yani %45i Teknik Liselerin müfredatının genel kültür dersleri, %55’i meslek derslerinden oluşmaktadır.

17 Haziran 1996’da kredili sistemin yerine, sınıf geçme sistemi getirildikten sonra, İmam- Hatip Liseleriyle diğer Meslek Liselerinden bazılarının haftalık ders çizelgelerindeki meslek dersi ve genel kültür dersi oranları aşağıdaki Çizelge 3’te verilmiştir (MEB, 1996; MEB, 2455 Sayılı Tebliğler Dergisi).

Çizelge 3. Meslek Liselerinin Haftalık Ders Çizelgelerindeki Meslek ve Genel Kültür Derslerinin Oranlarının Karşılaştırılması*

Okullar	Ders Kategorisi	IX. Sınıf		X. Sınıf		XI. Sınıf		XII. Sınıf		Toplam	
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
İmam-Hatip Lisesi	Genel Kültür	25	65,8	27	71	19	50	20	53	91	60
	Meslek	13	34,2	11	29	19	50	18	47	61	40
	Toplam	38	100	38	100	38	100	38	100	152	100
Kız Meslek Lisesi(Giyim)	Genel Kültür	25	61	7	17	7	17	-	-	39	32
	Meslek	16	39	34	83	34	83	-	-	84	68
	Toplam	41	100	41	100	41	100	-	-	123	100
Kız Meslek Lisesi (Çocuk Gelişimi)	Genel Kültür	25	61	7	17	7	17	-	-	39	32
	Meslek	16	39	34	83	34	83	-	-	84	68
	Toplam	41	100	41	100	41	100	-	-	123	123
Ends..Mesl.Li sesi (Elektronik)	Genel Kültür	25	61	6	15	7	17	-	-	38	31
	Meslek	16	39	35	85	34	83	-	-	85	69
	Toplam	41	100	41	100	41	100	-	-	123	100
Ends. Mesl. Lisesi (Makine)	Genel Kültür	25	61	7	17	7	17	-	-	39	32
	Meslek	16	39	34	83	34	83	41	-	84	68
	Toplam	41	100	41	100	41	100	41	-	123	100
Ends. Mesl. Lisesi (Tesviye)	Genel Kültür	25	61	6	15	7	17	-	-	38	31
	Meslek	16	39	35	85	34	83	-	-	85	69
	Toplam	41	100	41	100	41	100	-	-	123	100

Kaynak: MEB, 1996; MEB, 2455 Sayılı Tebliğler Dergisi.

Çizelge 3 incelendiğinde, İmam-Hatip Liseleri'nde, XI. sınıfta meslek derslerinin genel kültür dersleriyle eşit sayıda, öteki sınıflarda ise daha az sayıda olduğu görülmektedir. Kız Meslek Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesi bölümlerindeyse, bu durumun tersine döndüğü görülmektedir: Meslek dersleri daha fazlayken, genel kültür dersleri ise daha azdır.

İmam-Hatip Liseleri'nin tüm sınıflarındaki toplam meslek dersi 61 saat, bunun toplam ders sayısına oranı %40'tır. Toplam genel kültür dersi 91 saat, bunun toplam ders sayısına oranı ise %60'tır. Kız Meslek Lisesi ve Endüstri ve Meslek Liselerinde tüm sınıflardaki toplam meslek dersleri 84-85 saat, bunun toplam ders sayısına oranı ise %68-69'dur. Toplam genel kültür dersi, 38-39 saat, bunun toplam ders sayısına oranı da %31-32'dir.

2005-2006 öğretim yılında lise eğitim süresi 4 yıla çıkarıldıktan sonra, ders programları yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden sonra İmam-

* Çizelge 3'te İmam-Hatip Liselerinin (İHL) meslek ve genel kültür derslerinin hesaplanmasında şu yol izlenmiştir: İHL'nin alan/bölüm seçmeli derslerinin toplamı lise IX'da 34, Lise XI'de ve lise XII'de 30 saattir. Bu alan seçmeli derslerinin Lise X ve Lise XI'de 4'er saati, Lise XII'de ise 6 saati meslek dersi, kalan genel kültür dersleridir. Alan seçmeli derslerinden öğrencilerin alması gereken toplam ders saati 8 saattir. Alan seçmeli derslerindeki genel kültür dersi olarak kabul edilmiştir. Ayrıca alan dersleri içinde gösterilen genel kültür dersleri, genel kültür bölümünde sayılmıştır.

Hatip Liseleriyle, diğer Meslek Liselerinin haftalık ders çizelgelerindeki meslek dersi ve genel kültür dersi oranları Çizelge 4'te verilmiştir. İmam-Hatip Liseleri'nin haftalık ders çizelgeleri Birincisi Ağustos 2005'te, ikincisi de bazı değişiklikler yapılarak Aralık 2005'te olmak üzere iki kez yayınlanmıştır.

Çizelge 4. Meslek Liselerinin Haftalık Ders Çizelgelerindeki Meslek ve Genel Kültür Derslerinin Oranlarının Karşılaştırılması *

Okullar	Ders Kategorisi	IX. Sınıf		X. Sınıf		XI. Sınıf		XII. Sınıf		Toplam		
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
İmam-Hatip Lisesi	Ağustos 2005	Genel Kültür	26	70,3	4	10,8	5	13,5	-	-	35	23,6
		Meslek	11	29,7	21	56,8	22	59,5	27	73,0	81	54,7
		Seçmeli	-	-	12	32,4	10	27,0	10	27,0	32	21,6
		Toplam	37	100	37	100	37	100	37	100	148	100
İmam-Hatip Lisesi	Aralık 2005	Genel Kültür	26	70,3	4	10,8	5	13,5	-	-	35	23,6
		Meslek	11	29,7	25	67,6	24	64,9	29	78,4	89	60,1
		Seçmeli	-	-	8	21,6	8	21,6	8	21,6	24	16,2
		Toplam	37	100	37	100	37	100	37	100	148	100
Meslek Liseleri		Genel Kültür	29	85,3	14	41,2	8	23,5	3	8,8	54	39,7
		Meslek	2	5,9	18	52,9	26	76,5	29	85,3	75	55,1
		Seçmeli	3	8,8	2	5,9	-	-	2	5,9	7	5,1
		Toplam	34	100	34	100	34	100	34	100	136	100

Kaynak: MEB (2005b: 567, 565; 2005c: 941).

Yukarıda verilen Çizelge 4'te, hem Ağustos 2005 ve hem de Aralık 2005'te yayınlanan haftalık ders çizelgelerinde İmam-Hatip Liseleri'nde, genel kültür derslerinin (ortak dersler), meslek derslerinden (alan/dal dersleri) daha az olduğu görülmektedir. Genel kültür dersleri %23, meslek dersleri ise %54'tür. Diğer Meslek Liselerinde ise genel kültür dersleri %39,7, meslek dersleri ise %55,1'dir. Bu durumda 2005'te yürürlüğe giren haftalık ders çizelgesine göre, bir önceki haftalık ders çizelgesine (1996'da yürürlüğe giren, Bkz. Çizelge 3) oranla İmam-Hatip Liseleri'nin diğer Meslek Liselerine göre daha çok meslek dersi gördüğü düşünülebilir. Ancak İmam-Hatip Liseleri'nin ve diğer Meslek Liselerinin haftalık ders çizelgeleri, dikkatlice incelendiğinde, bu durumun yanıltıcı olduğu ortaya çıkmaktadır. İmam-Hatip Liseleri'nin haftalık ders çizelgesinde, özellikle şu iki durum çok çarpıcı ve kaygı vericidir: Seçmeli derslerin niceliği-niteliği ve meslek dersleri içine alınan ancak meslek dersi olmayan "Dil ve Anlatım / Türk Edebiyatı" dersleriyle meslek derslerinin yapay olarak artırılması.

Çizelge 4'te görüldüğü gibi İmam-Hatip Liseleri'nin seçmeli dersleri, sayı olarak diğer Meslek Liselerine göre oldukça fazladır. Ağustos 2005'te

* Meslek Liselerinin ve İHL'nin haftalık ders çizelgelerinde yer alan rehberlik dersi hesaplamalarda dikkate alınmamıştır.

yayınlanan ders çizelgesine göre, haftalık alınabilecek seçmeli ders sayısı, İmam-Hatiplerde toplam 32 saat; Aralık 2005'te yayınlanan ders çizelgesine göre, haftalık alınabilecek seçmeli ders sayısı toplam 24 saattir. Diğer Meslek Liselerinde ise haftalık alınabilecek seçmeli ders sayısı toplam 7 saattir. Seçmeli derslerin niteliğine bakıldığında ise, İmam-Hatiplerde toplam 21 seçmeli dersin 19'u kültür dersi, yalnızca iki tanesi meslek dersidir. Bu durumda seçmeli dersleri, kültür derslerinin içerisinde saymak gerekmektedir.

İmam-Hatip Liseleri'nin haftalık ders çizelgeleri dikkatlice incelendiğinde, meslek dersleri içerisinde "Dil ve Anlatım (haftada 4 saat), Türk Edebiyatı (haftada 4 saat)" derslerinin yerleştirildiği görülmektedir. Üstelik bu dersler, birinci sınıfta kültür dersleri içerisinde yer alırken 2., 3. ve 4. sınıflarda meslek dersleri içerisinde alınmıştır. Böylece İmam-Hatip Liselerinin meslek dersleri, haftada toplam 24 saat birden artırılarak şişirilmiştir. Bu nedenle aşağıda Çizelge 5'te İmam-Hatip Liseleri'nin haftalık ders çizelgesinde, meslek derslerinin hesaplanmasında "Dil ve Anlatım ile Türk Edebiyatı" dersleri dikkate alınmamıştır. Bu dersler, kültür derslerinin içinde hesaplanmıştır.

Bu iki olgu çerçevesinde, Meslek Liselerinin haftalık ders çizelgesi, tekrar ele alındığında gerçek durum daha net olarak anlaşılacaktır. Bu duruma Çizelge 5'te tekrar yer verilmiştir.

Çizelge 5. Meslek Liselerinin Haftalık Ders Çizelgelerindeki Meslek ve Genel Kültür Derslerinin Gerçek Oranlarının Karşılaştırılması

Okullar	Ders Kategorisi	IX. Sınıf		X. Sınıf		XI. Sınıf		XII. Sınıf		Toplam		
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
İmam-Hatip Lisesi	Ağustos 2005	Genel Kültür	26	70,3	24	64,9	23	62,2	18	48,6	91	61,5
		Meslek	11	29,7	13	35,1	14	37,8	19	51,4	57	38,5
		Toplam	37	100	37	100	37	100	37	100	148	100
İmam-Hatip Lisesi	Aralık 2005	Genel Kültür	26	70,3	20	54,1	21	56,8	16	43,2	83	56,1
		Meslek	11	29,7	17	45,9	16	43,2	21	56,8	65	43,9
		Toplam	37	100	37	100	37	100	37	100	148	100
Meslek Liseleri		Genel Kültür	32	94,1	16	47,1	8	23,5	5	14,7	61	44,9
		Meslek	2	5,9	18	52,9	26	76,5	29	85,3	75	55,1
		Toplam	34	100	34	100	34	100	34	100	136	100

Kaynak: MEB (2005b: 567, 565; 2005c: 941).

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, Ağustos 2005'te yayınlanan haftalık ders çizelgesine göre, İmam-Hatip Liseleri'nin genel kültür derslerinin toplamı 91 (%61,5), meslek derslerinin toplamı ise 57 (%38,5)' dir. Aralık 2005'te yayınlanan haftalık ders çizelgesine göre, İmam-Hatip Liselerinin genel kültür derslerinin toplamı 83 (%56,1), meslek derslerinin toplamı ise 65 (%43,9)'

tur. Son yapılan değişiklikle İmam-Hatip Liseleri'nin meslek dersleri yaklaşık %5 artırılmıştır. Ancak bu haliyle de hala diğer Meslek Liselerine göre daha az meslek dersi ve daha çok kültür dersi vardır. Diğer Meslek Liselerinin haftalık ders çizelgelerinde ise, genel kültür derslerinin toplamı 61 (%44,9), meslek derslerinin toplamı ise 75 (%55,1)'tir.

İmam-Hatip Liseleri'nin genel kültür ağırlıklı olmaları öğrencilerini, meslek derslerinden uzaklaştırdığı Sarpkaya'nın (1998) araştırmasında açıkça görülmektedir:

"İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin en sevdikleri dersler %26 ile Tarih-Coğrafyadır. Meslek derslerini ise %15,4 oranında sevmektedirler. En az sevdikleri dersler ise %25 ile matematiktir. Meslek derslerini en az sevenlerin oranı ise %22,1'dir. Kız Meslek Lisesinde en çok sevilen ders %27,5 ile meslek dersleridir. Endüstri Meslek Lisesinde de en çok sevilen ders, %57,8 ile meslek dersleridir. Bu sonuçları, İmam-Hatip Lisesinin meslek Lisesi olma niteliğinden uzaklaştığının göstergeleri olarak görmek olanaklıdır."

İmam-Hatip Liseleri'nin Genel Kültür Dersi Ağırlıklı Olmasının Nedenleri

Görüldüğü gibi İmam- Hatip Liseleri meslek okulu olmasına karşın, meslek derslerinin oranı, genel kültür derslerine oranla daha azdır . Oysa diğer Meslek Liselerinde meslek derslerinin haftalık ders çizelgelerinde ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu olgu ne anlama gelmektedir? Neden, İmam- Hatip Liselerinde genel kültür ağırlıklı bir haftalık ders çizelgesi uygulanmaktadır? Bu yapılanmanın ardında yatan gerçekler şunlardır: 1951 yılında Zapsu, İmam-Hatip Mekteplerinin nasıl olmaları gerektiğini şu şekilde açıklamaktadır:

"İmam-Hatip Mektepleri, her şeyden evvel meslek mektebidir. Meslek mekteplerinde mesleki dersler esastır ve mesleğe bağlı olur. Umumi malumat ikinci derecede kalır. Böyle olmazsa meslek mektebi olamaz. Farz edelim ki terzi mektebinin müdürlüğüne bir tarihçi getirelim. Müdür de bu mektebe makine, el dikişi ve biçkiden fazla tarih ve coğrafyaya lüzum vardır dese ve vaktin bir çoğu bu iki derse hasretse böyle bir meslek mektebinden matlup (istenen) netice alınabilir mi?" (Zapsu, 1951: 22-23).

İmam-Hatip Liseleri 1970'lerden sonra sayılarını artırıp yerlerini sağlamlaştırdıktan sonra, bu okulların mezunlarının yalnızca kendi meslek alanlarıyla ilgili yüksek okul ve fakültelere değil, bütün yüksek öğretim bölümlerine girmesi gerektiği savunulmaya başlanmıştır. Artık meslek okulu olma özelliği de ikinci plana itilmiştir. Yıl 1970-1971 İmam- Hatip Lisesi Müdürünün Milli Eğitim Bakanlığı'na sunduğu rapor'dan;

"İkinci devre İmam-Hatip Okulunu bitirenler, kendi meslekleri ile ilgili yüksek okul ve fakültelere gidebilecekleri gibi (Yüksek İslam Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi), ortak mecburi dersler bakımından yüksek öğretime hazırlayan programlardan hangisine tabi tutulmuşlarsa o programın sağladığı haklar cümlesinden olan fakülte ve yüksek okullara da devam edebilmelidirler" (Akdeniz, 1971: 84).

Yıl 1974, Dinçer, İmam- Hatip Liselerinin yüksek öğretime yönelişiyle ilgili şunları söylüyor:

"Biz yüksek tahsil derken, yalnız yüksek İslam Enstitülülerini kastetmiyoruz. Bu öğrenciler İlahiyat Fakültesine, İslam İlimleri Fakültesine ve (diğer meslek liselerinde olduğu gibi) bütün fakültelere devam etme imkanına sahip olmalıdırlar. Ayrıca bu durum (yanlış ve maksatlı bir tatbikata meydan vermeyecek şekilde) kanuni vuzuha (açıklığa) kavuşturulmalıdır" (Dinçer, 1974: 168).

Yıl 1974, MSP Başkanı Erbakan, İzmir'den bugünlerin müjdesini vermektedir. "İmam-Hatipliler sadece mühendis ve mütahit olmayacak, general de vali de olacak" diyordu (Tuşalp, 1997: 5). Yıl 1996, 15. Milli Eğitim Şurasına sunulan raporda ise şöyle denmektedir:

"Anayasada belirlenmiş 'eğitimde fırsat eşitliği' ilkesine bağlı kalınmak ve Milli Eğitim Temel Kanunu'nun ilgili maddeleri aynen korunmak suretiyle İmam-Hatip Lisesi ve diğer Mesleki ve Teknik lise mezunlarının yüksek öğretim kurumlarının bütün fakülte ve bölümlerine girme hakları devam etmelidir. Yapılacak yeni düzenlemelerde bu haklara dokunulmamalıdır." (Öcal,1996: 36-37).

Yıl 2003 Zaman Gazetesi yazarı Tamer Korkmaz şu değerlendirmede bulunmaktadır:

"Sekiz yıllık eğitim uygulamasıyla İmam-Hatipleri vuran fakat 'kapatmayan' 28 Şubat süreci, bu temel yasaya da dokunmadı; buna karşılık, 'İmam-Hatiplerin hem mesleğe, hem de kendi alanında yüksek okula hazırladığını' vurgulayan 'temel kanuna aykırı bir yönetmelik değişikliği' yapıldı, o dönemde! Gördüğümüz gibi, İmam-Hatip Liselerinin üniversite ile bağlantılarının yasal dayanağı hususunda, kurulu düzen, açmazda! Ayrıca, devlet bu okullara izin verdiğine göre, aynı şekilde büyük çoğunluğu oluşturan 'diğer Meslek Liseleri'nden vazgeçemeyeceğine göre, -İmam Hatipli veya değil, Meslek Liseleri'nden mezun olanların üniversite yarışına resmen birkaç tur geriden başlamaları, çok büyük bir adaletsizlik..." (Korkmaz, 2003).

Yıl 2005, internetten derlediğimiz şu eleştiriler; "8 yıllık zorunlu eğitim ve katsayı uygulaması yüzünden öğrenci kaynağında önemli azalmalar olan İmam-Hatip konusunda, tartışmaların yine yüksek öğretime geçiş ve her alanda istihdam edilebilmeleri üzerine" odaklanmaktadır. "İmam-Hatip Lisesi mezunları polis yapılmıyor. İmam-Hatip Lisesi mezunları üniversite giriş imtihanında çok yüksek bir puan olsa bile istediği fakülteye giremiyor. Çünkü İmam-Hatip Lisesi mezunu olduğu için üniversiteye giriş puanı kırılıyor" (<http://www.ilkadimdergisi.com/index203.htm/>).

"Son yıllardaki gelişmelere bakıldığında İmam-Hatip Liseleri, halk tarafından ilgi görüp kolay ve hızlı bir şekilde çoğalabildiği gibi, aynı şekilde bu liselerin ilgisizlik yüzünden azalma ve yok olma kabiliyeti taşıdığı da görülmektedir. İmam-Hatip Lisesi mezunlarının üniversiteye geçişleri sınırlandırılınca 500 binin üzerindeki öğrenci mevcudu birkaç yıl içinde 60 binlere düşmüştür. Mevcut hükümetin soruna bir çözüm getireceği ümidi ile bu okullar bir ara toparlanma eğilimi gösterse de ümitlerin zayıflaması ile öğrenci sayısındaki azalma devam etmiştir." (Cebeci, 2005).

"İHL'ler amaç ve işlev okullarıdır. Bu okuldan mezun olanların üniversitede her bölüme girmesini anlamak mümkün olmadığı gibi buna olanak sağlamaya çalışmak boşa kaynak harcamaktır. O zaman niye o çocuk o okulda okudu, ona başka bir eğitim almak/vermek olanağı sağlanmadı diye sormak gerekmez mi? Tam da yukarıda belirttiğim kolaycılık/popülizm nedenlerinden ötürü bu olanağın sağlanmadığı insanlara meslek okulu mezunlarına sağlanan olanaktan yararlanma şansını vermeye çalışmak ise bir başka aldatmacadır. Ayrıca niçin meslek okulu mezunu üniversitelerin her bölümüne girsin? Eğitim planlaması diye bir şey vardır ve meslek okulu bu planlama içinde ya 'terminal' derecededir, adı üstünde kişiye bir meslek kazandıracaktır ya da sınırlı ve önkoşullar içinde o öğrenciler meslek eğitiminin uzantısı fakülteleere devam edebilirler" (Kahraman, 2005).

Görüldüğü gibi yıllardır ısrarla gerçekleştirilmeye çalışılan amaç, İmam-Hatip Lisesi mezunlarının **yüksek öğretimin her bölümüne** girmelerini sağlamaktır. Bunun için de meslek derslerinin oranı bilinçli olarak düşük tutulmuş, genel kültür dersleri çoğaltılmıştır. Böylece hemen hemen genel liselerle aynı avantajlara sahip (Genel liselerde görülen toplam haftalık ders saati 120, İmam-Hatiplerdeki genel kültür derslerinin saati ise 91 saattir) olmuşlardır (MEB, 2005: 544, 565).

Kültür derslerinin arttırılmasının bir nedeni de İmam-Hatip Liselerini giderek genel liselerin yerine geçirmektir. Böylece dinsel eğitim almış yeni nesiller yetiştirilebilecektir. Nitekim bu durumu RP lideri Erbakan "**RP nesli, İmam-Hatipler ile Kuran kurslarından yetişti**" diyerek itiraf etmiştir (Cumhuriyet, 15 Ekim 1996). Bu çabalar sonucunda laik eğitim düzeni de işlevsiz hale gelmiş olacak, böylece dinsel kurallar toplumsal yaşama egemen olacaktır. İmam-Hatip Liseleri'nin bu denli yaygınlaştırılmasının ve giderek

Meslek Lisesi olma özelliğinden uzaklaştırılmasının asıl amacını, Velidedeoğlu şu saptamayı yapmaktadır:

"İşte stratejinin ruhu, özü burada. Eski çağlarda berkitilmiş kaleleri düşürmek için ordularda 'lağımıcılar bölüğü' adıyla uzman bir sınıf yetiştirilirdi. Bunların görevi, kuşatılmış kaleye dışarıdan şaşırtmaca saldırılar sürdürülürken, düşmana sezdirmeden, toprak altından tüneller açıp, kalenin içine kadar ulaşmak ve oradan geceleyin kuvvet sızdırarak, beklenmedik bir baskınla kaleyi ele geçirmek ya da barut fiçilerini kalenin altına depo ederek uzaktan fitilleme yoluyla kale duvarlarında büyük gedikler açmak idi.

Şimdi bizdeki şeriatçıların stratejisi buna benziyor: İmam-Hatip Liseleri'nde şeriat tornasından geçirdikleri genç kafaları, siyasal bilgiler ve hukuk fakültelerine, polis kolejlerine ve ellerinden gelirse harp okullarına -ki bunu da denediler yerleştirmek, geleceğin yönetici ve subay kadrolarıyla ileride bir gün baş göstereceğini umdukları genel ayaklanmayı yöneterek laik cumhuriyeti yıkmak (Velidedeoğlu, 1990: 322).

Velidedeoğlu'nun bu yargısına Kağıtçıbaşı (1996) da katılmaktadır:

"Bunu iyi bilen İslamcı çevreler ve onların politikadaki uzantılarının toplumu değiştirip eskiye götürme çabaları, eğitimi hedef almıştır. Bu acele etmeyen, sabırlı ve sistemli bir politikadır ve o nispette de etkilidir. Çünkü kale içinden fethedilmekte, bir taraftan genç nesiller dinsel ideolojiyle yetiştirilirken daha genç toplum kesimleri de 'alıştırılarak' değiştirilmektedir."

Sonuç olarak, İmam-Hatip Lisesi mezunları -Harp Okullarının dışında- bütün yüksek öğretim bölümlerine kendilerine sağlanan avantajlı ve ayrıcalıklı haftalık ders çizelgeleri sayesinde katsayı uygulaması getirilinceye kadar girebilmekteydiler. Meslek liselerine kendi alanları dışında bir alanı seçtiklerinde, düşük katsayı uygulaması getirilince, İmam Hatip Liseleri bu avantajlarını kısmen yitirmiş görünüyorlar.

Ancak 2005'te yapılan Açıköğretim Lisesi manevrasıyla, yine İmam-Hatip Liseleri'ne üniversitelerin her bölümüne girme olanağı sağlanmaya çalışılmıştır (MEB, 2005d). Bu değişiklikle, İmam-Hatip Liseleri, diğer Meslek Liselerine göre daha avantajlı bir konuma getirilmek istenmiştir. Çünkü yukarıda Çizelge 4 ve 5'te açıkça görüldüğü gibi, İmam-Hatip Liseleri, diğer Meslek Liselerine göre daha çok kültür dersine sahiptir. Böylece daha baştan Açıköğretim Lisesine girişte, diğer meslek liseleri, ortak derslerin dışında sadece seçmeli dersler aracılığıyla ancak 7 kredilik kültür dersinden muaf olabilirken; İmam-Hatip Liseleri ise 24 kredilik kültür dersinden muaf olacaklardır. Bu durumda, diğer Meslek Lisesi öğrencileri dezavantajlı duruma gelmektedir.

İmam- Hatip Liseleri ve Öteki Okullara Sağlanan Bursluluk-Yatılılık Olanakları Nasıldır?

Aşağıda Çizelge 6'da, 1995-2005 yılları arasında çeşitli öğretim dairelerindeki burslu öğrenci sayıları yer almaktadır.

Çizelge 6. Çeşitli Öğretim Dairelerinin Yıllar İtibariyle Burslu Öğrenci Sayıları

Öğretim Kurumları	Öğretim Kurumlarına Göre Burslu Öğrenci Sayısı ve Her Bir Kurumun Toplam Burslu Öğrenci Sayısına Oranı						Burslu Öğrenci Sayısının Toplam Öğrenciye Oranı (2004-2005)	
	1995-1996		1996-1997		2004-2005		S	%
	S	%	S	%	S	%		
İlköğretim Genel Md.	31.348	38,5	27.881	40,1	47.035	48,9	10.126.298	0,5
Ortaöğretim Gen. Md.	27.128	33,3	22.724	32,7	38.290	39,8	1.614.862	2,4
Erkek Teknik Öğr.	6.750	8,3	5.888	8,5	2.451	2,5	448.642	0,5
Kız Teknik Öğretim Genel Md.	2.339	2,9	1.966	2,8	1.671	1,7	194.264	0,9
Ticaret ve Tur. Öğr. Gen. Md.	3.554	4,4	3.290	4,7	1.699	1,8	261.633	0,6
Öğretmen Yetiştirme Gen. Md.	445	0,5	296	0,4	3.747	3,9	31.870	11,8
Din Öğretimi Genel Md.	9.854	12,1	7.416	10,7	1.377	1,4	96.851	1,4
Toplam	81.418	100,0	69.461	100,0	96.270	100,0	-	-

Kaynak: MEB (1997: 54; MEB, 2005a: 220).

Aşağıda verilen Çizelge 7 incelendiğinde, 1995-1997 yılları arasında okullar içinde burslu öğrenci sıralamasında, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nün sürekli 3. sırada yer aldığı görülmektedir. Ancak 8 yıllık zorunlu eğitime geçildikten sonra, İHL'nin öğrenci sayısındaki azalmaya koşut olarak, bu okulların öğrencilerine ayrılan burs sayısında da azalma gözlenmektedir. Çizelge 7'de 1996-1997 yılına ait pansiyon sayıları ve kapasiteleri verilmiştir.

Çizelge 7'de, 1996-1997 öğretim yılında en çok pansiyona sahip genel müdürlük 291 pansiyonla, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'dür. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, öğrenci kapasitesi bakımından da 41.398 öğrenciyle 3.sırada yer almaktadır. 2004-2005 öğretim yılında en çok pansiyona sahip genel müdürlük 581 pansiyonla, İlköğretim Genel Müdürlüğü'dür. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ise 308 pansiyonla 3. sırada yer almaktadır.

Çizelge 7. 1996-1997 ve 2004-2005 Öğretim Yıllarında Öğrenci Pansiyonları ve Öğrenci Kapasiteleri

Öğretim Dairesi	Öğretim Yılı	Pansiyon Sayısı		Pansiyon Kapasitesi		Pansiyonlu Öğrenci Sayısının Toplam Öğrenciye Oranı	
		S	%	S	%	Toplam Öğrenci	%
İlköğretim Genel Md.	1996-1997	169	19,0	84.574	40,5	8.772.666	0,96
	2004-2005	581	36,9	206.734	58,2	10.126.298	2,04
Ortaöğretim Gen. Md.	1996-1997	216	24,3	43.761	20,9	1.426.371	3,07
	2004-2005	334	21,2	48.983	13,8	1.614.862	3,03
Erkek Teknik Öğr. Genel Md	1996-1997	102	11,5	18.261	8,7	394.250	4,63
	2004-2005	158	10,0	25.136	7,1	448.642	5,60
Kız Teknik Öğretim Genel Md.	1996-1997	24	2,7	3.017	1,4	128.804	2,34
	2004-2005	52	3,3	7.315	2,1	194.264	3,77
Ticaret ve Tur. Öğr. Gen. Md	1996-1997	20	2,2	2.010	1,0	230.233	0,87
	2004-2005	56	3,6	6.988	2,0	261.633	2,67
Öğretmen Yetiştirme Gen. Md.	1996-1997	68	7,6	15.943	7,6	21.370	74,60
	2004-2005	85	5,4	18.347	5,2	31.870	57,57
Din Öğretimi Genel Md.	1996-1997	291	32,7	41.398	19,8	511.502	8,09
	2004-2005	308	19,6	42.000	11,8	96.851	43,37
TOPLAM	1996-1997	890	100	208.964	100	-	-
	2004-2005	1.574	100	355.503	100	-	-

Kaynak: (MEB, 1997a: 17, 22, 24, 27-30, 56 ; MEB, 2005a: 18, 114, 116-119).

Okulların toplam öğrenci sayılarına göre kaç öğrencinin yatılılık olanağına kavuştuğu, hangi okul türüne daha çok önem verildiğinin bir göstergesi olacaktır. Buna göre, İmam- Hatip Liselerinin pansiyon kapasiteleri açısından 1996-1997 öğretim yılında, %8 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 2004-2005 öğretim yılında ise bu oran % 43,4'ye yükselmiştir. Ancak sıralamada, Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğünden sonra ikinci sırada yer almaktadır.* 2004-2005 öğretim yılı verilerinde dikkati çeken önemli bir durum da, İmam-Hatip Liseleri, pansiyon kapasitelerini tam olarak kullanırken diğer okulların pansiyon kapasitelerinin tam kullanılmamasıdır. Bu olgu, fakir aile çocuklarının neden İmam-Hatiplere yöneldiğini de açıklamaktadır.

Yukarıda yer alan Çizelge 7'de Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bursluluk ve yatılılık konusunda ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, aynı özeni diğer meslek liseleri için göstermemektedir.

* Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğüne ait pansiyon kapasitesinin yüksek gözükmesi özellikle 1980 öncesi dönemdeki öğretmen liselerinden miras kalan pansiyonlardan kaynaklanmaktadır

Devletin din öğretimine sağladığı bu geniş yatılılık ve burs olanaklarının dışında özel yurtları da gözden uzak tutmamak gerekir. 1996-1997 ve 2004-2005 öğretim yılına göre, toplam özel yurt sayısı ve öğrenci kapasiteleri aşağıda Çizelge 8’de gösterilmiştir.

Çizelge 8. Özel Yurtların Sayısı, Kapasitesi ve Öğrenci Sayıları

Öğretim Yılı	Yurt Sayısı	Kapasite	Öğrenci Sayısı
1996-1997	1.972	139.193	96.700
2004-2005	2.303	-	108.596

Kaynak: MEB (1997a: 61; MEB, 2005a: 223).

Bu özel yurtların büyük bir bölümünün tarikatların elinde olduğu bilinmektedir (Zeren, 1997). Nazan Kuloğlu tarafından yapılan bir araştırmada, Türkiye genelinde dini temele dayalı 578 okul ve dersane bulunduğu belirtilerek eğitim alanında en etkili tarikatın Nurcular olduğu vurgulanmaktadır. Nurcuların 24 pansiyon-okulu, Süleymancılarının 1750 pansiyon-kursu bulunduğu belirtilmektedir (Kuloğlu’ndan aktaran Toktar, 1997). Tarikatlar, bu yurtlarda kalan öğrencilerin bir kısmını İmam-Hatiplere göndermektedirler. Bu yurtların büyük bir bölümünde de Kur’an Kursu öğrencileri kalmaktadır. Böylece devlet, din öğretimi dışında kalan öğretim alanlarına yeterli oranda bursluluk ve yatılılık olanağı sağlamayarak yoksul öğrencilerin bu tarikat yurtlarına kaymalarına neden olmaktadır. Özel yurt niteliğinde etkinliklerini sürdüren bu tarikat ya da dinsel görüş ağırlıklı yurtlarda kalacak çocukların seçiminde daha çok titizlik gösterildiği görülmektedir. Özellikle başarılı öğrencilerin seçildiği bilinmektedir. Ayrıca burada bir gözlemimi daha aktarmanın yararlı olacağına inanıyorum: “Son yıllarda özellikle 1990’lardan sonra yurtların dışında 5-10 öğrencinin kaldığı öğrenci evlerinin hızla yayıldığı görülmektedir. Bu evlerde kalan öğrencilerin kiraları ve günlük masrafları bir tarikat adına, kişiler ya da vakıflar tarafından karşılanmaktadır. Evlerde her öğretim kademesinden öğrenciler kalmaktadır. Böylece üniversitede okuyan bir öğrenci alt kademelerdeki öğrencileri dinsel-siyasal bakımdan etkileyebilmektedir. Buralarda kalan öğrencilerin bir özelliği de genelde yoksul ve başarılı öğrenciler olmalarıdır. Bu öğrenci evleri bazen dersane evleri olarak da anılmaktadır. Bazı özel dershanelerin öğrenci evleri kurulmasına yardımcı olduklarını öğrenciler sıklıkla dile getirmektedirler”

Sonuçta özel yurtlarda -ücret karşılığı olsa da- ya da özel evlerde kalan öğrencilerin buraları ellerinde tutanlara gönül bağıyla bağlanacakları, giderek onların dinsel doğrularını ve siyasal tavırlarını benimseyecekleri açıktır. Bu durumun ne kadar tehlikeli sonuçlar doğuracağı ortadadır. Kısacası, Atatürk’ün dilediği “**fikri hür, vicdanı hür nesiller**” buralardan yetişmeyecektir. Çünkü, bu yurt ve evlerde kalanlar, her şeyden önce, ekonomik ve giderek gönül bağıyla birilerine bağlanmışlardır...

Köy Enstitülerinin Kapatılmasıyla İmam- Hatip Liselerinin Açılması Arasındaki İlişki Nedir?

Köy Enstitülerinin 1950'den sonra Öğretmen Okullarına dönüştürülerek tasfiye edilmelerinin ve eş zamanlı olarak da İmam-Hatip Liseleri'nin yaygınlaştırılmaları, Köy Enstitülerinin kuruluş amaçlarından yola çıkılarak açıkça saptanabilir.

Köy Enstitülerinin temel amacı; kırsal alanı kalkındırmak ve insanına bilinç kazandırmaktır. Bu amaç, Köy Enstitüleri Kanunu'nun 6. Maddesinde şöyle açıklanmaktadır: "*Madde 6. - Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlevini görürler. Ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atelye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler.(...)*" (Balkır, 1974: 36). Böylece, Köy Enstitüsü mezunları, köylerin alt yapısını geliştirici, değiştirici bir rol üstlenmiş oluyorlardı. Bu rolü üstlenecek kişiler, köylerden seçiliyor ve sonra yine köylerine dönüyorlardı. Enstitülerde uygulanan eğitim yalnızca kurama-bilgiye dayalı değildi, aynı zamanda iş-beceri eğitimi de veriliyordu. Böylece Enstitüler köye kitap, kağıt, kalemle birlikte, köy ortamında gerekli olabilecek becerilerle (tarım araç-gereci kullanma ve yapma, okul araç-gereci yapma, hastalıklarla mücadele, arıcılık, tavukçuluk gibi ekonomik işler vb.) donatılmış olarak da gidiyordu (Arman vd., 1969: 372; Katoğlu, 1995: 406). Enstitüler, bu amaçlarını hızla gerçekleştirmeye başlamışlardır. İşte bu noktada geleneksel egemen güçleri ve gelişen ticaret burjuvazisini karşılarında bulmuşlardır. Bu çevreler kırsal kesimde yüzyıllardır süren egemenliklerinin Köy Enstitütüleri tarafından sarsılmaya başladığını görünce, olanca güçleriyle bu kurumlara saldırmaya başlamışlardır. Şeyh, ağa ve ticaret burjuvazisinin, enstitülülere yönelttikleri görünürdeki suçlamaları, bu enstitülerin birer Komünist (solcu) yuvası olduğudur (Makal, 1979: 105; Katoğlu, 1995: 407). Yukarıda da açıkladığımız gibi, bu çevrelerin Türkiye'de yaratılmış olan bu anti-komünist havadan her durumda ne kadar acımasızca yararlandıklarına, enstitülere olan saldırılarında da tanık oluyoruz.

Çizelge 9. İlköğretmen Okulları ve İmam-Hatip Okullarının Karşılaştırılması

Öğretim Yılı	İlköğretim Okulları		İmam-Hatip Liseleri	
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
1955-1956	40	15.235	23	2.540
1960-1961	53	23.483	36	4.575
1970-1971	89	64.948	111	49.308
Artış Oranı	2,2 kat	4,2 kat	4,8 kat	19,4 kat

Kaynak: MEB (1973: 156). İmam-Hatip Lisesi bilgileri önceki sayfalarda yer alan DİE kaynaklarından derlenmiştir.

Köy Enstitüleri'nin kapatılmasıyla, İmam-Hatip Liseleri'nin açılması arasındaki ilişkiyi aşağıda yer alan sayısal veriler de kanıtlamaktadır. Bilindiği üzere, Köy Enstitüleri İlköğretmen okullarına çevrilmişti. Yukarıda verilen Çizelge 9, bu okullara verilen önemle, İmam-Hatiplere verilen önem arasındaki farkı ortaya koymaktadır.

Çizelge 9'da görüldüğü gibi İlköğretmen Okullarındaki artış oranlarıyla İmam- Hatip Liselerindeki artış oranları arasında, özellikle öğrenci artışı yönünden azımsanmayacak farklar ortaya çıkmıştır. 1996-1997 öğretim yılında, 511.502 öğrencisiyle 601 İmam- Hatip Lisesi varken, 21.370 öğrencisiyle ancak 74 Öğretmen Lisesi vardır (MEB, 1997a). 2004-2005 öğretim yılında ise, 96851 öğrencisiyle 452 İmam-Hatip Lisesi bulunmaktayken, 31870 öğrencisiyle 126 Öğretmen Lisesi vardır (MEB, 2005a). Bu durum, ülkeyi yönetenlerin siyasal tercihlerini öğretmenlerden yana kullanmadıklarının bir göstergesi sayılabilir.

Köy Enstitüleri'ne tutucu çevreler öylesine hınç duyuyorlardı ki, İlköğretmen Okullarını da Enstitülerin bir devamı oldukları için komünist-solcu yuvası olarak damgalıyorlardı. Ayverdi, Milli Kültür Yayınları arasında çıkan "Milli Kültür Meselelerimiz ve Maarif Davamız" adlı yapıtta bu durumu şöyle dile getirmektedir:

"Adları öğretmen okuluna çevrilen fakat kuruluşlarındaki solcu ruhlarını yaşatmakta bulunan eski Köy Enstitüleri'ni, bilhassa aynı enstitülerden mezun olmuş müdür ve hocaların elinden kurtarıp, bu müesseselere milli bir veche vermelidir" (Ayverdi, 1976: 23).

Yazarın bu görüşleri savunması elbette çok yadırgatıcı değil; yadırgatıcı ve dikkat çekici olan nokta bu yapıtın Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmış olmasıdır. Köy Enstitüleri'yle İmam- Hatip Liselerini karşılaştıran Akdeniz, İmam- Hatip Liselerinden yana tavrını koyarak şu ifadeyi kullanmaktadır:

"Köy Enstitüsü kuruluşu, Türkiye'deki geleneğe uygundu, demiştim; yönetici ve bir takım aydın halka 'Çocuğunu alacağım ve onu, senin hiçbir kaygını hesaba katmadan, sadece benim istediğim biçime sokacağım' diyordu. Devletimizin çok çok uzun bir süreden beri geleneği bu idi. Bu devlet geleneğini kıran, ona aykırı olarak, halktan gelen baskıyla kurulan ilk müessese olmak şerefi İmam-Hatip okulundur. (...) Köy Enstitüsü yapımına bir kuruluş yardımında bulunmadığı halde halkın İmam-Hatip okullarının çoğunu kendi parasıyla yapmasının sebebi budur" (Akdeniz, 1971: 7).

Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere İmam-Hatip Okullarının, Köy Enstitüleri'ne ve giderek öğretmen okullarına alternatif okullar olarak da açıldığı söylenebilir. Sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmeden önce, bu amacın fazlasıyla gerçekleştiğini ve tüm eğitim sistemi içinde, İmam-Hatiplerin alternatif okullar haline geldiği görülmektedir. Sekiz yıllık kesintisiz eğitime

geçildikten sonra ve katsayı uygulamasının ardından, her fırsatta halkın sahip çıktığı söylenen bu okullara ilgi azalmıştır.

İmam-Hatip Liseli Öğrencilerin Üniversiteye Geçişteki Tercihleri Nasıldır?

1998 yılından itibaren uygulanan yeni sınav sisteminden sonra, genelde Meslek Lisesi öğrencilerinin uygulanan katsayıdan mağdur oldukları ve istedikleri bölümlere giremedikleri savı ileri sürülmektedir. Aslında, bu tartışma ağırlıklı olarak şu şekilde anlaşılmalıdır: "1998'den önce üniversitelerin her bölümüne kolayca giren İmam-Hatip Lisesi mezunları, 1998'den sonra bu avantajlarını kaybetmişlerdir. Bu nedenle de katsayı uygulamasına son verilmelidir" (Öznel, 2003; Gönensin, 2005). İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin kendi alanları dışındaki okullara gitme ısrarının arkasında, Kağıtçıbaşı'nın (1996) deyiimiyle "kaleyi içten fethetme" emelinin yattığı söylenebilir. Bu durum, çeşitli araştırmalarda açıkça ortaya çıkmıştır.

Çizelge 10. Okul Türlerine Göre Öğrencilerin Yönelindikleri Mesleklerin Dağılımı

Meslekler	İmam Hatip Lisesi		Anadolu Lisesi		Kız Meslek Lisesi		Endüstri Mes. Lis		Düz Lise	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Öğretmen	49	47,1	4	10,8	27	67,5	8	17,8	49	50,0
Mühendis	8	7,7	11	29,7	2	5,0	13	28,9	7	7,1
Tekniker	1	1,0	-	-	-	-	11	24,4	1	1,0
İmam-Hatip\Müftü	1	1,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Hukukçu	9	8,7	4	10,8	1	2,5	1	2,2	8	8,2
Siyasal Bilimler*	5	4,8	2	5,4	-	-	-	-	3	3,1
Kamu Yönetimi	-	-	2	5,4	-	-	-	-	2	2,0
Polis	8	7,7	-	-	1	2,5	-	-	3	3,1
Modist- Stilist	-	-	1	2,7	1	2,5	2	4,4	-	-
Sporcu	-	-	1	2,7	-	-	-	-	-	-
Doktor	4	3,8	1	2,7	1	2,5	-	-	5	5,1
Truzimci	-	-	2	5,4	1	2,5	1	2,2	2	2,0
Ticaret-Serbest Meslek	1	1,0	9	24,3	1	2,5	2	4,4	7	7,1
Gazeteci	3	2,9	-	-	-	-	-	-	2	2,0
Psikolog	2	1,9	-	-	1	2,5	-	-	3	3,1
Dalgıçlık	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,0
Halkla ilişkiler	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2,0
Mütercim-Tercümanlık	-	-	-	-	1	2,5	-	-	-	-
Hemşire	1	1,0	-	-	1	2,5	-	-	-	-
Subay-Astsubay	1	1,0	-	-	-	-	5	11,1	-	-
Siyasetçi	2	1,9	-	-	-	-	-	-	-	-
Yanıtsız	9	8,7	-	-	2	5,0	2	4,4	3	3,1
Toplam	104	100	37	100	40	100	45	100	98	100

* Vali, kaymakam, büyükelçi bu ad altında kodlanmıştır.

Yukarıda Çizelge 10'da, Sarpkaya'nın (1998) araştırmasına göre öğrencilerin yöneldikleri mesleklerin okullara göre dağılımı verilmektedir. Çizelge 10'a göre okullarda öğrencilerin yöneldikleri ilk üç meslek öğretmenlik, mühendislik ve hukuktur. Mesleklere yönelmeye, okullara göre bakıldığında, İmam-Hatip Lisesinde en çok tercih edilen meslek %47,1 ile öğretmenliktir. 2. sırada %8,7 ile hukukla bağlantılı meslekler, 3. sırada ise %7,7 ile polislik gelmektedir.

İmam-Hatip Lisesinde en az tercih edilen meslekler -hiç yanıt vermeyenler hariç- %1,0 ile İmam-Hatiplik, askerlik, hemşirelik, serbest meslek ve teknikerlik olarak sınırlanmaktadır. İmam-Hatip öğrencilerinin, İmam-Hatip olmaya yönelmedikleri görülmektedir. Oysa bu okullar İmam-Hatip yetiştirmek için açılmıştı.

Coşkun'un (1999), Altunsaray (2000) ve Türkmen Gül'ün (1998) ayrı ayrı yaptığı araştırmalarda da İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin öncelikle kendi alanlarını değil, öğretmenlik, hukuk, mühendislik ve tıp gibi alanları seçtikleri gözlenmektedir. Bu araştırmaların hiçbirinde, İmam-Hatip Lisesi öğrencileri, ilahiyat fakültelerini ya da imam-hatipliği ve müftülüğü en çok istenen meslekler sıralamasında birinci sırada belirtmemiştir (Aktaran Çakır vd., 2004). Öznel'in (2003) yaptığı araştırmanın ilginç bulguları aşağıda Çizelge 11 ve 12'de verilmiştir.

Çizelge 11. İmam-Hatip Lisesi Çıkışlı Adaylardan Bazı Lisans Programlarına Yerleşenlerin Sayıları

Yıl	Hukuk	Siyasal Bil.	Öğretmenlik	Din Kül. ve Ahlak Bil. Öğretmenliği	İlahiyat
1998	232	227	3285	322	1.420
1999	54	97	315	669	1.324
2000	96	149	639	778	1.254
2001	82	93	541	785	917
2002	91	70	433	603	685

Çizelge 11'e göre, katsayı uygulamasının olmadığı 1998 yılında İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin en çok öğretmenlik mesleğini tercih ettikleri görülmektedir. Katsayı uygulamasının başladığı 1999 yılından itibaren ise, İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin kendi alanları olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ile İlahiyat Fakültelerine yöneldikleri görülmektedir.

Çizelge 12'de Öğretmen Lisesi çıkışlı öğrencilerden katsayı uygulamasının olmadığı 1998 yılında ancak %8,8'i öğretmenlik programlarına yerleşebilirken; 1999 yılından itibaren bu oranın düzenli olarak arttığı görülmektedir.

Çizelge 12. Öğretmen Lisesi Çıkışlı Adaylardan Öğretmenlik Programlarına Yerleşenlerin Sayıları

Yıl	Sayı	Yerleşenler İçindeki Yüzde
1998	2956	8.8
1999	4251	13.6
2000	4462	13.6
2001	4533	13.0
2002	5338	14.7
1998'e Göre 2002 Artış Oranı	80.6	67

Yukarıda verilen Çizelge 11 ve 12 birlikte incelendiğinde ortaya çıkan en önemli çarpıklık şudur: Öğretmen lisesi çıkışlı adayların doğal ilerleme ve yükselme alanı öğretmenlik programları, imam-hatip lisesi çıkışlı adayların gideceği doğal alan ise İlahiyat Fakülteleridir. Ancak burada tamamen tersi bir durum olmuş ve imam-hatip lisesi çıkışlı adaylar İlahiyat Fakültelerine gideceğine, **öğretmen lisesi çıkışlılardan daha fazla sayıda** öğretmenlik programlarına yerleşmişlerdir. Bu husus, ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki çarpık ilişkiyi tüm açıklığı ile ortaya koymaktadır. Bu çarpıklık, 1999 yılında yürürlüğe giren yükseköğretim giriş sınavı ile kısmen doğal seyrine dönüştürülmüştür (Öznel, 2003: 24).

İmam-Hatip Liseli Öğrencilerin Çeşitli Konulardaki Görüşleri Nedir?

İmam-Hatip Liseleriyle ilgili temel tartışmalardan biri de bu okulların genel eğitim sistemi içinde farklı tipte insan yetiştirdiği üzerinedir. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin dinci bir ideolojiyle yetiştirildikleri genel bir kanıdır (Karakütük, 2001; Tanilli, 1996; Adem, 1995; Baloğlu, 1996). Bu durum, yapılan araştırmalarda da kendini açıkça göstermektedir.

Çizelge 13. İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Kadın Sorununa İlişkin Yaklaşımları

Önermeler	Kız	Erkek
Kadınlar dışarıda çalışarak eve kazanç sağlamalıdır	84,4	19,3
Kadın kendi fikirlerini serbestçe başka erkeklere söyleyebilir	66,2	24,4
Kadın kendi fikirlerini yalnızca kocasına söyleyebilmelidir	15,6	60,2
Kadının meslek sahibi olması gereksizdir	3,1	22,2
Kadınlar dışarı çıktıklarında ya da başkalarının yanında mutlaka örtünmelidir	90,7	89,8
Kadınlar yalnız başlarına seyahat edebilirler	57,8	15,9
Kadının esas yeri evi olmalıdır	27,6	83

Çizelge 13'te görüldüğü gibi İHL'deki kız öğrencilerle erkekler arasında örtünme konusunun dışındaki sorunlar hakkında farklı görüşler vardır. Kızlar,

erkeklerle göre daha çağdaş düşünmektedirler. İHL öğrencilerinin çeşitli sorunlara ilişkin diğer okul öğrencileriyle karşılaştırılması, onların Milli Eğitim Sistemi içinde neden sürekli tartışma odağı olduğuna yeterince açıklık getirecektir. Aşağıda Çizelge 14'te kadının çalışma hayatına katılımına ilişkin okul türlerine göre öğrenci yaklaşımları verilmiştir.

Çizelge 14. Kadının Çalışma Hayatına Katılımına İlişkin Okul Türlerine Göre Yaklaşımlar*

	Anadolu Liseleri		Normal Liseler		Endüstri Meslek Liseleri		Özel Liseler		İmam Hatip Liseleri		Özel Cemaat Okulları	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Kadın çalışmalı	94,5	90,6	94,1	65,6	96	50,1	95,5	89	84,8	19,3	90	69,3
Meslek kadın için gerekli değildir	-	3,2	3,6	6,6	1,3	15,5	1,5	3,6	3	21,6	2,1	6,9
Kadının yeri evidir	9,7	21,9	14,4	40,7	43,5	59,6	6	20,7	27,2	82,6	17,5	33,9

Kaynak: Coşkun (1999'dan aktaran Çakır vd. 2004). *Önermeye olumlu görüş verenlerin kendi okul grubu içindeki öğrencilere yüzde oranı.

Çizelge 14'te görüldüğü gibi, en tutucu görüşler, İHL öğrencileri tarafından savunulmaktadır. Bu çizelgede de dikkat çeken bir durum İHL'li kız öğrencilerin erkeklerle göre daha çağdaş görüşlere sahip olmalarıdır.

Sarpkaya'nın (1998) araştırmasında, bazı sorunlara ilişkin İHL öğrencileri ile diğer okul öğrencilerinin görüşleri karşılaştırılmış ve şu ilginç sonuçlar elde edilmiştir:

- Öğrencilerin Türk tarihinde en çok sevdikleri ulusal kahramanlar okullara göre şunlardır: İmam-Hatip Lisesinde 1. derecede sevilen ulusal kahraman %22,1 ile Fatih'tir. Ardından %19,2 ile Atatürk gelmektedir. Diğer okullarda ise 1. derecede sevilen kahraman olarak Atatürk seçilmiştir. (Endüstri Meslek Lisesinde %77,8, Anadolu Lisesinde %91,9, Kız Meslek Lisesinde %92,5, düz lisede %80,6).
- En çok sevilen müzik türü, Anadolu Lisesinde %40,5, Kız Meslek Lisesinde %70,0, Endüstri Meslek Lisesinde %48,9 ve düz lisede %46,9 ile pop müziktir. İmam-Hatip Lisesinde ise, en çok sevilen müzik, arabesk müziktir.

Çeşitli araştırmalarda da görüldüğü gibi, İmam-Hatip Lisesi öğrencileri ile diğer okulların öğrencileri arasında önemli görüş ayrılıkları vardır. Bu durum, Tevhid-i Tedrisat (eğitim birliği) kanununun işlemediğinin de bir göstergesidir.

Sonuç ve Öneriler

İmam-Hatip Okullarının, Köy Enstitüleri'ne ve giderek Öğretmen Okullarına alternatif okullar olarak da açıldığı söylenebilir. İmam-Hatip Liselerinde 1950'den sonra oldukça istikrarlı bir biçimde, hem öğrenci hem de öğretmen sayısı bakımından genelde sürekli bir artış gerçekleşmiştir. Bu artışın askeri müdahale dönemlerinde duraksadığı, fakat azalmadığı görülmektedir. Aksine bu müdahale dönemlerinin arkasından, artışta hızlanma olduğu göze çarpmaktadır. Bu artış, sekiz yıllık zorunlu eğitimin başladığı 1997-1998 öğretim yılına kadar sürmüştür. Bu süreçte tartışmaların odak noktasını, bu okulların siyasallaşması ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na aykırı kurumlar haline getirilmesi oluşturmuştur. Bu okulların yaygınlaştırılması ve popüler hale getirilmesinde devlet olanakları (yatılılık, bursluluk, araç-gereç ve öğretmen desteği vb.) olabildiğince geniş bir biçimde kullanılmıştır. Özellikle 1980 askeri darbesinin ardından İHL mezunlarına üniversitelerin her bölümüne girme olanağı verildikten sonra, bu okullar genel liselere alternatif kurumlar haline getirilmeye çalışılmış (ülkemizin yıllık imam-hatip ihtiyacının çok üzerinde öğrenci alınarak, müfredat programı genel liselerinkine yaklaştırılarak) ve bunda da kısmen başarılı olunmuştur.

İmam-Hatip Liseleri, 1998 yılına gelinceye kadar Meslek Liseleri içinde en çok okula sahip olan ve öğrencisi her geçen gün artan okullardı. Ancak sekiz yıllık ilköğretime geçilmesi katsayı uygulaması sonucunda, 2004-2005 öğretim yılında İmam Hatip Liseleri bu oranlara bakıldığında son sıralara düşmüştür.

İmam-Hatip Liseleri'nin haftalık ders çizelgesinde, genel kültür derslerinin toplamı 91 (%61,5), meslek derslerinin toplamı ise 57 (%38,5)'dir. Meslek Liselerinin haftalık ders çizelgesinde genel kültür derslerinin toplamı 61 (%44,9), meslek derslerinin toplamı ise 75 (%55,1)'tir. İmam-Hatip Liseleri'nin genel kültür ağırlıklı olmasının öğrencilerini meslek derslerinden uzaklaştırdığı saptanmıştır. Bu çabanın temel iki amacı şudur: İHL mezunlarının yükseköğretimin her bölümüne girmelerini sağlamak ve İmam- Hatip Liselerini giderek genel liselerin yerine geçirmektir.

Katsayı uygulamasının olmadığı 1998 yılından önce İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin genelde en çok öğretmenlik mesleğini tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca hukuk, kamu yönetimi, siyasal bilgiler gibi bölümler İmam-hatip lisesi öğrencileri için en gözde bölümlerdir. Katsayı uygulamasının başladığı 1999 yılından itibaren ise, İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin kendi alanları olan Din Kültürü. ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği ile İlahiyat Fakültelerine yöneldikleri görülmüştür.

İmam-Hatip Lisesi öğrencileri genelde muhafazakar görüşleri savunmaktadırlar. Cumhuriyetin temel değerleriyle tümüyle barışık olmadıkları, özellikle laiklik konusunda Anayasal sınırları sürekli zorladıkları görülmektedir.

İmam-Hatip Liseleri'nin sürekli tartışılan kurumlar olmaktan kurtarmak için bu okulların bir meslek okulu olduğu tavizsiz bir biçimde açıklanmalı ve yasalarda bu durum açıkça yer almalıdır. İmam-Hatip Liseleri'nin bir meslek okulu olarak niceliğinin değil, niteliğinin nasıl artırılabilceği üzerinde ciddi bir biçimde durulmalıdır. Bu okulda okuyan öğrencilerin neden öncelikle imam ve müftü olmak istemedikleri araştırılmalıdır. Bu okullardaki öğretmenlerin siyasal islama uygun görüşleri yaymamaları için de gerekli önlemler alınmalıdır.

İmam-Hatip Liseleri Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na uygun hale getirilmezse, toplumdaki temel ulusal sorunlar(laiklik, hukuk devleti, ulusal bütünlük, kadın hakları vb.) hakkındaki görüş farklılıkları derinleşerek, bir çatışma ortamına doğru dolu dizgin gidilmesine yol açabilir. İmam-Hatip Liseleriyle nereye gitmek istediğimiz tümüyle bizim elimizde. Yeter ki bu konuda bilinçlenelim!

Kaynakça

- Adem, M., 1995, *Eğitim Politikası*, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- Akdeniz, S., 1971, *Milli Eğitimimizde İmam-Hatip Okullarının Yeri ve Köy Enstitüleri*, No: 17, Beyaz Saray, İstanbul.
- Akyol, A., 1991, *Milletleşme, Demokratikleşme, Çağdalaşma*, MEB Basımevi, Ankara.
- Arman, H., Geray, C. & Kansu, C. C., 1969, "Köy Enstitüleri Uygulamasından Çıkan Sonuçlar", *Devrimci Eğitim Şurası Bildirisi*, TÖS Yayınları, Ankara.
- Aybars, E., 1994, *Atatürk, Çağdalaşma ve Laik Demokrasi*, İleri Kitabevi, İzmir.
- Ayverdi, S., 1976, *Milli Kültür Mes'eleleri ve Maarif Davamız*, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri: 12, İstanbul.
- Balkır, E. S., 1974, *Dipten Gelen Ses: Arifiye Köy Enstitüsü (1940-1946)*, Hür Yayınevi, İstanbul.
- Baloğlu, Z., 1996, *Türkiye'de Eğitim*, Türkiye'nin Sorunları Dizisi-1, Yeniyüzyıl Gazetesi Yayını, İstanbul.
- Belge, M., 1992, *12 Yıl sonra 12 Eylül*, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Cebeci, S., 2005, *Türkiye'de Din Eğitimi Sorunu ve Çözüm Önerileri*, [http://www.if.sakarya.edu.tr/DINIGUNCELKONULAR/Rapor.pdf], e.t. 20.08.2005.
- Cumhuriyet, 15 Ekim 1996.
- Çakır, R., Bozan, İ. & Talu, B., 2004, *İmam-Hatip Liseleri Efsaneler ve Gerçekler*, TESEV Yayını, [http://www.tesev.org.tr/etkinlik/1-4.pdf], e.t. 10.06.2005.
- Diñer, N., 1974, *İmam-Hatip Okulları Meselesi*, Yağmur Yayınevi, İstanbul.
- Gönensin, O. , 2005, "Katsayı Savaşı", *Radikal Gazetesi*, 16 Temmuz.
- Güneş, M. & Güneş, H., 2003, *Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç., 1996, "Eğitim Kaleyi İçten Fethediyor", *Milliyet*, 13 Kasım.
- Kahraman, H. B., 2005, *İmam-Hatip Liseleri Aldatmacası*, [http://www.radikal.com.tr/kose_yazarlari.php?], e.t. 20.08.2005.
- Karakütük, K., 2001, *Demokratik Laik Eğitim*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Katoğlu, M., 1995, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat", *Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, Cem Yayınları, Ankara.

- Kongar, E., 1993, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Korkmaz, T., 2005, "Mesele, İmam-hatip Meselesi Değil", *Zaman Gazetesi*, [http://www.zaman.com.tr/?hn=213933&bl=yazarlar&trh=20050927], e.t. 20.08.2005.
- Makal, M., 1979, *Köy Enstitüleri ve Ötesi*, Çağdaş Yayınları, Ankara.
- MEB, 1973, *Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz*, MEB Basımevi, İstanbul.
- MEB, 1996, B.08.0.ETÖ.0 10.03.0214051 Sayılı *End. Mes. Liseleri Haftalık Ders Çizelgesi Genelgesi*.
- MEB, 1997a, *Milli Eğitimle İlgili Bilgiler*, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB, 1997b, *Sınıf Geçme Yönetmeliğini Uygulayan Kız Teknik Öğretim Kurumlarına Ait Haftalık Ders Çizelgesi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- MEB, 2005a, *Milli Eğitim İstatistikleri*, Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB, 2005b, "Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi", *Tebliğler Dergisi*, S. 2575.
- MEB, 2005c, "İmam-Hatip Liseleri 9, 10, 11, 12. Sınıflarına Ait Haftalık Ders Çizelgelerinde Değişiklik Yapılması", *Tebliğler Dergisi*, S. 2579.
- MEB, 2005d, *Açıköğretim Lisesi yönetmeliği Neden Değişti*, [http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/2005/Basimus/AOLYonetmelikSoruCevap.pdf].
- MEB, *Tebliğler Dergisi*, S. 2455.
- Öcal, M., 1996, *15. Milli Eğitim Şurası ve Okullarımızda Din Eğitimi ve Öğretimi*, Türkiye Gönüllüler Vakfı, İstanbul.
- Öznel, E., 2003, *Meslek Lisesi Mezunlarına Üniversite Seçme Sınavında Uygulanan Düşük Katsayı Nedeniyle...* [http://www.yok.gov.tr/duyuru/ozet.Doc], e.t. 15.08.2005.
- Roy, O., 1994, *Siyasal İslamın İflası*, çev. Akalın, C., Metis Yayınları, İstanbul.
- Sarpkaya, R., 1998, *Atatürk'ün Eğitim Politikasında Tevhidi Tedrisatın (Öğretim Birliği) Yeri ve 1950 Sonrası Uygulamaların Sonuçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Tanilli, S., 1996, *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Toktar, E., 1997, "Eğitim Nurcuların Etkisi Altında", *Cumhuriyet*, 6 Ekim.
- Tuşalp, E., 1997, "Polisteki Dinci Kadrolaşmanın Perde Arkası", *Radikal*, 1 Ağustos.
- Velidedeoğlu, H., 1989, *12 Eylül-Karşı Devrim*, Evrim Yayınları, İstanbul.
- Yetkin, Ç., 1994, *12 Eylül'de İrtica Niçin ve Nasıl Gelişti*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Yetkin, Ç., 1995, *Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Zapsu, A., 1951, *Tevhidi Tedrisat Kanunu ve İmam-Hatip Mektepleri*, Sıralar Matbaası, İstanbul.
- Zeren, K., 1997, "Yurtlara Yobaz Akın", *Hürriyet*, 3 Aralık 1997.

